

ONDERWIJS & OPVOEDING

DE OPVOEDVRAAG Maaike Bezemer

Moet je met een kind bespreken dat het dood kan gaan?

ILLUSTRATIE FADI NADROUS

Moet ik mijn puberzoon met zijn eigen dood confronteren, terwijl hij zijn hele leven nog voor zich heeft, vraagt een vader zich af.

Via het nieuws horen kinderen regelmatig over de dood van leeftijdsgenoten. Bij de vrijdelde aanslag vorige week, realiseerde een puberzoon zich ineens dat die opgepakte mannen het ook gemunt konden hebben op het jongerevenement met dj's, waar hij naar toe wilde. Het transplantatiecentrum in Groningen riep ouders en scholen in dezelfde week op om orgaandonatie met kinderen te bespreken.

Is dat nou wel goed, vraagt zijn vader zich af. "Moet je ze met hun eigen dood confronteren, terwijl ze hun hele leven nog voor zich hebben?" Soms zegt hij zijn zoon wel dat hij levensgevaarlijk bezig is als hij append op de fiets stapt. "Maar ik wil hem geen angst aanjagen."

Rouwdeskundige Mariken Spuij snapt dat ouders kinderen graag een 'onbezorgd gevoel' gunnen. "De dood lijkt niet heel erg te passen bij een kind dat groeit en zich ontwikkelt", erkent de psycho- en kindtherapeut. "Het kan voor kinderen ook ongrijpbaar en eng zijn: dat je er dan helemaal niet meer bent."

Maar ergens moeten ze toch leren dat de dood en nare dingen bij het leven horen. Spuij: "Je kunt de beelden uit Oss misschien nog wegzappen, maar die aanslag bij het concert van Ariane

Grande is hun vast niet ontgaan."

De dood niet bespreken, jaagt meer angst aan, denkt Laura Cramwinckel. "Dan slaat de fantasie eerder op hol." Ze werkt in het Nederlands Uitvaart Museum en ontwikkelde de lesmodule 'Doodgewoon in de klas'. Ouders en docenten kijken liever weg van de dood, kinderen hebben er juist veel interesse in, is haar ervaring. "Ze kunnen er heel wijs en filosofisch over nadenken, én tegelijk heel praktisch vragen wat er dan onder de grond met hun lichaam gebeurt."

Aan het eind van de basisschooltijd heeft driekwart van de leerlingen een overlijden meegemaakt, weet ze. "Als je hebt laten zien dat de dood bespreekbaar is, dan weten kinderen dat emoties er mogen zijn. Als ze hebben geleerd over rituelen, weten ze hoe ze elkaar kunnen troosten."

Ze vraagt klassen weleens om een bucketlist. Eerst komen dan de heel ambitieuze plannen. Maar als ze vraagt: 'wat als je over zeven dagen overlijdt?', dan komen de wezenlijke wensen naar boven: tegen mijn ouders zeggen dat ik van ze hou, feest vieren met mijn vrienden. Cramwinckel: "Als je de dood bespreekt, gaat het automatisch over de waardering van het leven".

Volgens Marion Siebelink, manager en onderzoeker bij het transplantatie-

centrum in Groningen, kunnen de meeste kinderen vanaf hun tiende vanuit de hypothese denken: stel dat mij wat gebeurt, wat zou ik dan willen? De oproep van haar centrum gaat over bewustwording en meningsvorming, benadrukt ze. "Kinderen hebben recht op informatie, vanaf twaalf jaar kunnen ze zich als donor registreren. En ik heb lie-

'Als je laat zien dat de dood bespreekbaar is, dan weten kinderen dat emoties er mogen zijn'

ver een stevige 'nee', dan een ondoor-dachte 'ja.' Uit gesprekken met ouders van wie een kind overleed, weet ze ook dat die het heel waardevol vinden als ze weten hoe hun kind over orgaandonatie dacht.

Ook bij jongere kinderen kunnen ouders het onderwerp aansnijden, vindt Mariken Spuij. "Het is net als seksualiteit en Sinterklaas, als ze klein zijn, horen ze alleen wat ze willen horen." Stel open vragen, vraag naar hun mening en ga niet te lang door, advi-

seert ze. "Even een zwaar onderwerp en dan weer lekker voetballen." Realistische feiten kunnen angst voorkomen. De therapeut heeft een dertienjarige die familie was verloren bij de MH17-aanslag van zijn vlieganslag af geholpen door samen een kansberekening te maken. Hoeveel vliegbewegingen zijn er, hoeveel passagiers? En hoe groot is de kans dat jou iets overkomt. "Wij kwamen uit op een nul met nog eens heel veel nullen achter de komma."

In Nederland overlijden elk jaar zo'n duizend kinderen. Bij de helft gebeurt dat tijdens de zwangerschap of in het eerste levensjaar. Kinderen overlijden eerder aan kanker, oudere tieners eerder aan een verkeersongeluk. Spuij: "Al met al een flink aantal, dus zeg niet dat het je kinderen niet kan overkomen, want dat is niet waar. Maar het is belangrijk dat ze zich realiseren dat de kans toch heel erg klein is. En het is niet gek om te zeggen dat ze die nog kunnen verkleinen door goed op te letten in het verkeer."

Je kunt over de dood prachtige gesprekken hebben met tieners, zegt Spuij. "Ouders hoeven niet overal een antwoord op te hebben, het is nu eenmaal een complex onderwerp, maar het mooie is dat ze meteen ook hun eigen positie en mening scherp krijgen. Zonde om het niet te doen."

VOOR DE KLAS Asis Aynan

Een ontmoeting

Azwer Birdal (44) werkt bij de dienst gemeentereiniging van Amsterdam. Hij is machinist veegwagen. Als hij in het borstelwagentje rijdt, denkt hij na over het leven en de wereld. Die overpeinzingen schrijft hij in de vorm van gedichten op. Soms stuurt Birdal een gedicht naar een literair tijdschrift en heel af en toe wordt een werkje gepubliceerd, dan is hij dagenlang in de wolken. Zijn buurman is Osman Demir (35), dossierbeheerder bij het UWV. Op vrijdag volgt hij een deeltijd-hbo-opleiding.

De burens waren vrienden, tot de mislukte staatsgreep in Turkije. Toen verschenen de eerste barstjes. Tijdens hun ontmoetingen sprak Demir veel over Turkije. Birdal had daar weinig behoefte aan. Hij heeft een Turks paspoort, maar is Koerdisch. Uit respect

luisterde hij naar Demir.

In maart 2018 ontspoorde de vriendschap. Via een paroboolzender was live te volgen hoe de politie een Turkse minister Nederland uitzette. Demir snelde naar het huis van Birdal, die gestoord werd tijdens het schrijven van een dichtstuk. Toen zei Birdal dat hij geen Turk was en dat hij geen slechter land kende. 'Bons!' deed de deur en hun vriendschap.

Er volgde een periode van burenoverlast, tot een van hen naar de wo-

Het laatste wat ik wilde, was in een mailwisseling verkeerd worden begrepen

ningcorporatie stapte en hulp vroeg. Birdal en Demir zijn fictieve figuren uit een omvangrijk casustentamen voor onze eerstejaars. De student heeft als taak om binnen twee uur een rapport te schrijven, waarin hij hoofdvragen van bijzaken onderscheidt en een oplossing zoekt, en dat in foutloos en stijlvol Nederlands.

Ik schrijf al jaren zulke verhalen. Die casussen haal ik uit de media en mijn privé-omgeving, mijn pen vergroot ze uit. Zoals een Marokkaan die zijn huurhuis als hondenasiel gebruikt, een veganistische foodvlogger die haar vleesetende bovenbuurvrouw online belachelijk maakt, en een uit Syrië gevlucht homostel dat tot diep in de nacht muziek speelt.

Na het tentamen Birdal & Demir ontving ik een mail van een studente die wilde weten wat de 'prikkel' was

voor het tentamen en waar 'de informatie voor de inhoud' vandaan kwam. De mail was geen verrassing, want op de gang had ik enkele studenten met een Turkse achtergrond horen drentzen over de casus.

De studente nodigde ik uit, maar zij wilde elektronisch antwoord. Ik weigerde – mijn stellige afwijzing verbaasde mijzelf. Het voelde alsof ik iets verkeerd had gedaan en het laatste wat ik wilde, was in een mailwisseling verkeerd worden begrepen. Een persoonlijke ontmoeting leek mij het meest geschikt.

Uiteindelijk stemde de student toe. Zenuwachtig en toegerust met oude tentamens en krantenartikelen die mij op casusideeën hadden gebracht, wachtte ik tot in de puntjes voorbereid op haar. Tevergeefs, want de studente kwam niet opdagen.

